

Ärlighet ska löna sig!

Hur du upptäcker och tipsar om anbudskarteller
vid offentliga upphandlingar.

Asfaltkartellen - Sveriges största anbudskartell

Sveriges hittills största kartellhärva kallas asfaltkartellen. Den avslöjades efter tips till Konkurrensverket. Det visade sig att de ledande företagen i asfaltbelägningsbranschen hade gjort upp i förväg om vilka anbud de skulle lämna i olika kommunala, statliga och privata upphandlingar. Företagen delade upp marknader och kunder mellan sig och kom överens om priser. Staten, kommunerna och därmed skattebetalarna förlorade stora belopp på att företagen i kartellen samarbetade för att hålla prisnivåerna uppe.

Marknadsdomstolen slog fast att företagen hade brutit mot konkurrensreglerna och företagen dömdes att betala närmare en halv miljard kronor i böter.

Tycker du att något verkar konstigt med anbuden i din upphandling? Ta din misstanke på allvar. Konstigheterna kan tyda på att företagen har bildat en anbudskartell. Det innebär att de delar upp marknaden mellan sig eller kommer överens om priser eller andra villkor. Något som sätter konkurrensen ur spel och motverkar själva syftet med upphandlingen. Konsekvenserna är högre priser och sämre kvalitet.

Som upphandlare har du en viktig uppgift att upptäcka och minska risken för anbudskarteller. Tillsammans upphandlar stat, kommuner och landsting för cirka 500 miljarder kronor varje år. Dina misstankar kan medverka till att Konkurrensverket kan stoppa kartellen och att skattebetalarnas pengar används på bästa sätt.

Ofta lämnar den som fuskar i upphandlingar spår efter sig. Spår som med lite kunskap kan vara enkla att upptäcka.

På de följande sidorna får du en checklista med tolv tecken på att företag kan ha bildat en anbudskartell – ett förbjudet konkurrensbegränsande samarbete.

Tolv sätt att upptäcka anbudskarteller

Det räcker att ett påstående i listan stämmer för att det ska kunna vara fråga om en anbudskartell. Det kan också finnas andra tecken på anbudskarteller som inte finns med i listan.

Känner du igen ett eller flera av dessa tecken, tveka inte att höra av dig till oss på Konkurrensverket. Vi kan hjälpa dig att göra en bättre affär! Tipsa oss på 08-700 16 00. Du kan också skicka e-post till konkurrensverket@kkv.se.

1 Misstänkt höga priser?

Om samtliga eller majoriteten av anbuden är väsentligt högre än anbuden i tidigare upphandlingar, företagens publicerade prislistor eller den uppskattade kostnaden för varan eller tjänsten, kan det vara frågan om så kallade artighetsanbud. Det innebär att företag är med och lämnar anbud för syns skull, samtidigt som de har kommit överens om att ett visst företag ska vinna.

2 Misstänkt olika priser?

Om ett företag lämnar väsentligt högre anbud i vissa upphandlingar jämfört med andra utan att det finns några uppenbara kostnadsskillnader som kan förklara prisskillnaden, kan det betyda att företagen har bildat en anbudskartell. De kan då ha kommit överens om vilket företag som ska vinna upphandlingen för en särskild produkt eller inom ett visst geografiskt område.

3 Misstänkt stora prisskillnader?

Om skillnaden är oförklarligt stor mellan det vinnande anbudet och de andra anbudena, kan det betyda att några företag i branschen har bildat en anbudskartell för att hålla prisnivån uppe. Det vinnande anbudet kommer från ett företag som inte ingår i anbudskartellen och därför lämnar ett betydligt lägre anbud än de som ingår i den.

4 Misstänkt lika priser?

Om flera företag lämnar anbud med identiska priser kan det innebära att de kommit överens om att försöka dela på kontraktet.

När en misstänkt bojkott är ett tecken på en anbudskartell

En statlig upphandling av en produkt var utformad så att myndigheten skulle teckna kontrakt med endast en leverantör. Under anbudstiden kontaktade fem företag myndigheten och bad om ett möte för att diskutera villkoren i upphandlingen. Myndigheten meddelade att ett möte kunde äga rum först efter anbudstidens utgång. Inga anbud kom in i upphandlingen. När myndigheten träffade företagen förklarade de att de inte klarade av att lämna anbud på egen hand, utan att de ville att alla fem skulle få teckna avtal till identiska priser. *Agerandet är ett exempel på en kollektiv anbudsbojkott, där syftet var att dela upp en marknad mellan de företag som ingick i kartellen och förhindra priskonkurrens.*

5 Misstänkt bojkott?

Om inga företag lämnar anbud vid en upphandling, kan det vara frågan om en samordnad bojkott för att påverka villkoren i upphandlingen. Det betyder att företagen kommit överens om att avstå från att lämna anbud. Syftet med en samordnad bojkott kan till exempel vara att företagen som ingår i anbudskartellen ska kunna dela upp en viss marknad mellan sig.

När misstänkt få anbud är ett tecken på en anbudskartell

I en upphandling utförd av landstinget kom det in få anbud trots att det fanns många företag som skulle kunnat leverera. Det visade sig att flera företag deltog i en anbudskartell där de hade delat upp marknaden mellan sig. Vissa företag lämnade anbud i landstingsupphandlingar och andra endast i privata upphandlingar. *Upphandlarna fick alltså in färre anbud än vad som annars skulle ha varit fallet.*

6 Misstänkt få anbud?

Om oförklarligt få företag lämnar anbud kan det betyda att det finns en marknadsdelningskartell. Syftet med en marknadsdelningskartell är att undvika konkurrens, till exempel inom vissa geografiska områden. Företag avstår då från att lämna anbud inom ett område för att någon annan ska vinna upphandlingen där.

7 Misstänkt lika anbud?

Om anbudena hänvisar till överenskommelser i branschen som kan påverka priset, kan det betyda att företagen har kommit överens om att tillämpa till exempel gemensamma branschprislistor, förseningsavgifter eller andra försäljningsvillkor. Sådana överenskommelser leder till högre priser och är olagliga enligt konkurrensreglerna.

När misstänkta mönster är ett tecken på en anbudskartell

I asfaltkartellen hade företagen fördelat upphandlingarna mellan sig. De företag som avstod från att lämna konkurrenskraftiga anbud kompenenserades på olika sätt av vinnaren, till exempel genom att få utföra underentreprenader eller genom att få ekonomisk ersättning.

8 Misstänkt mönster?

Om samma företag vinner upphandlingen varje gång ett kontrakt ska förnyas, kan det betyda att företagen i branschen har delat upp marknaden mellan sig. Du bör vara uppmärksam på om det finns ett mönster, till exempel att samma företag alltid lägger det lägsta anbudet hos en viss upphandlare eller i ett visst geografiskt område. Ett annat sätt att dela upp marknaden är att företagen lämnar det lägsta anbudet enligt en fast turordning.

När misstänkt underleverantör är ett tecken på en anbudskartell

Två företag deltog i en anbudskartell i samband med upphandlingar av kraftledningsstolpar. Företagen kom bland annat överens om att det företag som vann upphandlingen skulle kompensera det förlorande företaget genom att köpa hälften av stolparna från detta företag.

9 Misstänkt underleverantör?

Om ett företag som vunnit en upphandling ger underentreprenader till företag som lämnat högre anbud i samma upphandling, kan det tyda på en anbudskartell. Företagen kan ha kommit överens om att vinnaren ska kompensera sina konkurrenter genom att ge dem underentreprenader vid utförandet av jobbet.

10 Misstänkt slarviga anbud?

Om endast det vinnande anbudet är grundligt och detaljrikt sammanställt, medan de övriga är mer slarvigt gjorda, kan det tyda på en anbudskartell. Bara det vinnande företaget har då lagt ner resurser på att lämna ett väl genomarbetat anbud, medan de företag som medvetet förlorar upphandlingen inte har lagt ner tid och resurser på att sammanställa sina anbud.

11 Misstänkta formuleringar?

Om det finns konstigheter i de olika anbuden eller i de frågor som företagen ställer till upphandlaren under anbudstiden, kan det tyda på att företagen har samordnat sig. Konstigheterna kan till exempel vara identiska formuleringar eller samma fel i kalkyleringen. De kan också ha använt samma brevpapper eller formulär.

12 Misstänkt gemensamt anbud?

Om ett gemensamt anbud lämnas av fler företag än vad som är nödvändigt för att utföra uppdraget kan det vara olagligt enligt konkurrensreglerna.

Så minskar du risken för anbudskarteller

Det finns många sätt för dig som upphandlare att minska risken för kartellbildning. Här kommer några tips som ökar förutsättningarna för effektiv konkurrens.

- 1.** Risken för anbudskarteller minskar om det finns möjlighet att lämna anbud på delkontrakt. Undvik att antalet delkontrakt sammanfaller med det antal företag som förväntas delta i upphandlingen, eller att delkontrakten är värda lika mycket.
- 2.** Om du behöver träffa företagen – träffa dem ett och ett. För att minska företagens kontaktytor och möjlighet att träffas, bör du undvika att bjuda in flera företag till ett gemensamt möte.
- 3.** Jämför anbud i tidigare upphandlingar med den aktuella upphandlingen och med upphandlingar som har gjorts i närliggande geografiska områden. Sök efter mönster som kan tyda på anbudskarteller.
- 4.** Variera gärna upphandlingen när ett avtal löper ut, till exempel genom att ändra den geografiska omfattningen och villkoren. På så sätt försvårar du för företagen att dela upp marknaden mellan sig.
- 5.** Nätverka och diskutera med andra upphandlare som upphandlar liknande produkter och tjänster så att du får något att jämföra med.
- 6.** Skriv gärna i förfrågningsunderlaget att anbudskarteller är förbjudna och att ni kommer att anmäla misstänkta karteller till Konkurrensverket.

Tipsa oss om anbudskarteller

Om du har frågor eller misstänker oegentligheter i en upphandling är du välkommen att kontakta oss på Konkurrensverket. Du som tipsar har rätt att vara anonym. Om du vill vara anonym bör du ringa oss först.

Tipsa oss på 08-700 16 00 (vår växel)

eller på www.konkurrensverket.se

Du kan också skriva till Konkurrensverket, 103 85 Stockholm

eller skicka e-post till konkurrensverket@kkv.se

**Hjälp oss upptäcka anbudskarteller. Tipsa oss på 08-700 16 00.
Du kan också skicka e-post till konkurrensverket@kkv.se
Läs mer på www.konkurrensverket.se**